

Р. Наурызбаева

Шет тілдер және іскерлік карьера университеті. Қазақстан, Алматы қ.,
e-mail: raanauryzbaeva@gmail.com

ҰЛЫ ҰСТАЗ МҰХАММЕД (С.А.У.) ПАЙҒАМБАРДЫҢ ТАҒЫЛЫМЫН ҒЫЛЫМИ-ПЕДАГОГИКАЛЫҚ БАҒЫТТА ЗЕРТТЕУДІҢ МАҢЫЗДЫЛЫҒЫ

Елімізде білім мен тәрбие саласында жастарға ең жоғарғы деңгейдегі заманауи білім береміз. Халықтың рухани тірегі дін. Сондықтан да, дәстүрлі дін мәселелеріне байланысты объективті көзқарас керек. Діни көзқарастарды дұрыс қалыптастырып, дінтану бағытында жүйелі әрі сапалы білім беру, еліміздің ішкі тұрақтылығына пайдасын тигізеді, қоғамның дамуын жеделтеді. Мемлекетімізде ел азаматтарының ұлтына, жынысына, жасына қарамай, бәрі де бірдей білім алады. Бізге жоғары сападағы ғылымға негізделген оқулықтар керек. Ислам дінінің киелі кітабы – Құран Кәрім. Қасиетті Құран Кәрім кітабын, Мұхаммед (с.а.у.) пайғамбардың хадистері мен сүннеттерін ғылыми педагогикалық бағытта, дұрыс талдау маңызды. Ұлы ұстаз Хәзірет Мұхаммедтің (с.а.у.) ілімі, өнегелі өмірі, тағылымы – рухани және заманауи білім алуда, ұлттық тәрбиені қалыптастыруда таусылмайтын қазына мен мектеп деп есептеймін. Сондықтан да, ұлы ұстаз Мұхаммед (с.а.у.) пайғамбардың ілімін ғылыми-педагогикалық бағытта зерттеп, жастардың рухани білімінің дұрыс қалыптасуына пайдаланған дұрыс. Ұлтымыздың рухани тірегі – ислам діні болғандықтан имандылық, құлшылық ұғымдарының пайдасын ғылыми зерттеп, білім-ғылым салаларымен ұштастырғанымыз тиімді. Жастардың дәстүрлі дінді дұрыс түсінуі үшін, исламдық дүниетанымға ғылыми-педагогикалық тұрғыдан түсініктеме, бағдарлама жасап, жаратылыстану және дінтанулық оқулықтарына толықтырулар мен қосымшалар енгізу қажет. Мақалада Мұхаммед (с.а.у.) Пайғамбар барлық замандағы бүкіл адамзатқа үлгі-өнеге бола алатын ұлы ұстаз және тағылымы таусылмайтын көусар бұлақ екендігі талданады.

Түйін сөздер: ұлттық тәрбие, хадис ілімі, пайғамбар сүннеті, өнегелі өмірі, рухани құндылықтар.

R. Nauryzbaeva

University of foreign languages and professional career, Kazakhstan, Almaty,
e-mail: raanauryzbaeva@gmail.com

The importance of the research in the direction of the scientific and pedagogical teaching of the Great Teacher of the Muhammad (pbuh)

The importance of scientific and pedagogical study of the teachings of the Great Teacher Prophet Muhammad (pbuh) I believe that the teachings, moral life, teachings of the great teacher Hazrat Muhammad (pbuh) are an inexhaustible treasure and school in the formation of spiritual and modern education, the formation of national education. Therefore, it is necessary to study the teachings of the great teacher Muhammad (pbuh) in a scientific and pedagogical direction and use them for the proper formation of spiritual knowledge of young people. As the spiritual support of our nation is Islam, it is useful to scientifically study the benefits of the concepts of morality, worship and combine them with the field of education and science. In order for young people to understand the traditional religion, it is necessary to explain the Islamic worldview from a scientific and pedagogical point of view, to make additions and applications to the textbooks of natural sciences and religion. The article analyzes the fact that the Prophet Muhammad (pbuh) was a great teacher and an inexhaustible source of knowledge, which can serve as a model for all mankind in all ages.

Key words: National education, the doctrine of hadith, the Sunnah of the Prophet, moral life, spiritual values.

Р. Наурызбаева

Университет иностранных языков и деловой карьеры, Казахстан, г. Алматы,
e-mail: raanuryzbaeva@gmail.com

Важность исследования в направлении научно-педагогического изучения Великого учителя пророка Мухаммеда (с.а.у.)

В ходе обучения и воспитания в нашей стране мы предоставляем современное образование на самом высоком уровне. Духовная опора народа – религия. Поэтому необходимо объективное отношение к вопросам традиционной религии. Систематическое и качественное образование в области религии, правильное формирование религиозных взглядов способствует внутренней стабильности страны, развитию общества. В нашей стране граждане, независимо от национальности, пола, возраста, получают образование. Нам нужны учебники, основанные на науке высокого качества. Священная книга ислама – Коран Карим. Священную книгу Коран Карим, Мухаммеда (с.а.у.) важно правильно проанализировать хадисы и Сунны Пророка (да благословит его Аллах и приветствует) в научно-педагогическом направлении. Для того, чтобы молодежь правильно понимала традиционную религию, в исламском мировоззрении необходимо разработать научно-педагогическую программу, внести дополнения и приложения в учебники по естествознанию и религиоведению. В статье говорится о том, что Пророк Мухаммад (с.а.у.) является великим учителем, который может служить примером для всего человечества во все времена, и родник, который не истощится.

Ключевые слова: национальное воспитание, учение хадиса, сунна Пророка, нравственная жизнь, духовные ценности.

Кіріспе

Мақаланың негізгі объектісі ұлы ұстаз Мұхаммед (с.а.у.) пайғамбардың ілімін, тағылымын ғылыми-педагогикалық бағытта зерттеудің қажеттілігі қарастырылады. Мұхаммед (с.а.у.) Пайғамбар – адам баласына жол көрсетуші соңғы пайғамбар. Пайғамбар (с.а.у.) – ісімен де, сөзімен де ұстаздыққа сай келген ұлы тұлға. Ол – мейірімділік, жанашырлық, жомарттық, кішіпейілділік, туралық, сыпайылық, әділдік, әдептілік, сенімділік, шәкіртке жеңілдік сыйлау және қайырлы білім беруден аянабау, көркем мінезімен қайталанбас үлгісін мұра етіп қалдырды, өнеге мектебін қалыптастырды. Әрдайым сөзін ісімен дәлелдей білген ұлы ұстаз. Өмірінің соңына дейін адами-діни ұстанымдарында ешқандай ауытқу болмаған екен. Бұған тарих куә, өнегелі мектебінің өміршеңдігі осы кезге де жеткендіктен біз де куәміз.

Мұхаммед (с.а.у.) пайғамбар өзіне Алладан келген уахиды адамдарға жеткізген, түсіндірген әрі жеке тұлғасында және қоғам болып қалай жүзеге асыру керектігін өзі амалдарымен үлгі етіп көрсеткен. Осылайша хадистер мен сүннеттер қалыптасты. Хадистер Хз. Пайғамбардан (с.а.у.) кейін сахабаларға, одан табиғұнға, сосын олардан кейінгі ұрпақтарға ауысып, бүгінгі күнге жетті. Алғашқыда жаттау арқылы сақталған хадистер кейіннен кітапқа жинақталған.

Алла Тағала былай деп айтқан: «Сендерге өз араларыңнан (яғни, араларыңда туып өскен) хак

пайғамбар келді. (Оның сендерге жанашырлығы соншалық – азапқа немесе қиын жағдайға душар болғандарың былай тұрсын), тіпті болмашы бір қиындыққа тап болғандарыңның өзі өте ауыр тиіп, жанына қатты батады. Ол сендерге тым ынтық, өте ынтызар (болғандықтан сендер үшін қатты қорқады, сендерді ойлап көп уайым жейді). Ол мүміндерге сондай жанашыр, өте мейірімді. (Әкімханов А.Б., Анарбаев Н.С., 2019а: 207)

Шындығында да, Ол жанашыр әрі мейірбан болды. Қиындықтардың ешқайсысына мойымай Исламды уағыздауды жалғастырған. Әркімнің қайғы-қамына да ортақтаса білген. Адамдарды бай не кедей, ғалым не надан деп бөлмеген, бәріне бірдей мәміле жасаған. Біреу бір қажет нәрсесін сұраса, соны тауып беретін, егер сұрағаны табылмаса, ол мұқтаж адамның көңілін қалдырмай, жылы сөздермен шығарып салатын болған. Пайғамбар (с.а.у.) қажет деп тапқан кезде ғана сөйлеп, көбінесе үнсіз әрдайым терең ойларда жүретін болған екен. Бір сөзді бастағанда, әңгімесін толығымен жеткізіп, әрбір айтқан сөзінің астында астарлы мағына жататын. Жаратылысы жұмсақ болғанымен, асқан дәрежеде берік те айбатты болып көрінетін еді. Мінез-құлқы мен ақылдылығы, парасаттылығы тұрғысынан барлық адамзаттан үстем әрі мақтауға лайық болған ұлы ұстаз. Пайғамбар (с.а.у.) қарапайымдылығы мен көркем ахлақта және ғибадатта шыңға жеткен ұлы тұлға.

Сондықтан да Пайғамбар (с.а.у.) қалдырған ілімдерді, хадистерді, сүннеттерді, тұлғалық

қасиеттерін, өнегелі өмір жолын үлгі алу мақсатында биографиялық және ғылыми педагогикалық негізде танып білу қажет. Менің тақырыбым, өткен дәуірлерде де, қазіргі уақыттарда да көптеген ғалымдар мен зерттеушілердің шығармаларына, ғылыми жұмыстарына арқау болды. Олардың қызығушылығының нәтижесінде, Пайғамбардың (с.а.у.) өнегелі өмірі мен өсиеттері жайлы әртүрлі үлгідегі көптеген туындылар мен шығармалар жазылды. Ғылыми-зерттеу жұмыстары жарық көрді. Бір неше томды кітаптар шықты. Әрбір ислам ғалымының Пайғамбар (с.а.у.) өміріне қатысты биографиялық жұмыстарының саны өте көп, кейбірі сақталмаған. Ал, біздің заманымызға жеткендерінің жартысы жарияланып, қалғаны әлі де зерттеуді, аударуды қажет етіп, ғалымдар мен баспагерлердің назарын күтуде.

Негізгі бөлім

Бұл мақалада ұлы ұстаз Мұхаммед (с.а.у.) пайғамбардың ілімі, тағылымы, өзіндік тұлғасы, өмір жолы жайлы және артықшылығы тұрғысында (әһлу сунна) дәстүрлі ислам ғалымдарының көзқарастары да ескерілді. Төрт мазһабтың алдыңғы қатарлы ғұламаларының еңбектері зерттелді. Зерттеу барысында әлеуметтік-гуманитарлық ғылымдарда қолданылатын жалпы теориялық әдіс-тәсілдер, баяндау, сипаттау, салыстыру, аналитикалық талдау, қорытындылау әдістері қолданылды.

Зерттеу жұмысында алынған ғылыми нәтижелердің, дін философиясы тарихында, дінтануда тұжырымдамалар жасау үшін теориялық және тәжірибелік маңыздылығы бар.

Америка ғалымы Майкл Харт өзінің «Адамзат тарихындағы ұлы жүздік» кітабында дүниенің бірінші ұлы тұлғасы етіп, әлемге өшпес нұр әкелген Мұхаммед (с.а.у.) пайғамбарымызды қойғаны тектен тек емес шығар.

Фикһ (мұсылман заңы) саласы бойынша Құран аяттарын дұрыс талдау және хадистерді зерттеу арқылы шариятты дамытып, жалған мектептерге (мазһабтарға) қарсы күресуші, олардың қателіктерін нақты дәлелмен паш етуші Ислам ғұламаларының мазһабтары дүниеге келді, сахабалар дәуірінде. Олар: Әбу Ханифа (699-767), имам Мәлік (717-795), имам Шафиғи (767-820), Ахмет ибн Ханбал (780-855).

Бұлар Ислам әлемінде ресми мазһаб саналып, 1300 жылдан бері өз ұстанымдары бойынша амалдарын жүргізуде және олардың әрқайсысы білгір (мужтаһид) ғалымдар болды. Бұл төрт мазһабтың бірін ұстану қазіргі заман талабы да.

Біздің еліміздің мұсылмандары «әһлу сунна уәл-жамаға» Әбу Ханифа мазһабында.

Ұстаздар қатарында хәзіреті Мұхаммед (с.а.у.) пайғамбарымыздың ұлық төрт мазһаб ғұламалары, өз заманының дара тұлғалары болып, Ислам дінінің, Құран және хадис ілімін, пайғамбар (с.а.у.) тағылымын таратуда, ұстаздық еткен ұлы ислам ғұламалары болып табылады.

Енді, Пайғамбар (с.а.у.) жайлы жазылған қазақ ақын, жазушы, ғалымдардың шығармаларының айырымдарына тоқталып өтейік. Ұлы Абай: «Алла мінсіз, әуелден пайғамбар хақ, мүмін болсаң үйреніп сен де ұқсап бақ» – деген. Абай, Ыбырай, Жамбыл, Сұлтанмахмұт, Сүйінбай, Әділқожа, Майлықожа, Мәшһүр Жүсіп, Мағжан, Ілияс және т. б. ақындардың шығармаларында Пайғамбар (с.а.у.) ұлылығы жырланған.

Мәуләнә Жалаледдин Руми, Хафиз, Фирдоуси, Низами, Әбу Насыр әл-Фараби, Ибн Сина, Ғаззали, Қожа Ахмет Яссауи, Махмұд Қашқари, Омар Хаям, Мұхаммед Хайдар Дулати және т.б. ғұламалар Пайғамбардың (с.а.у.) тағылымын жеткеруші ұлы тұлғалар.

Пайғамбар (с.а.у.) хадистері мен сүннеттерін, діни әдет ғұрыптарды ғылыми-педагогикалық тұрғыдан жан-жақты зерттеу жүргізіп, ғасырлар бойы атадан балаға жеткен құнды, тәлім-тәрбиелік мәні бар мағлұматтарды, қазақ халқының өзіндік ұлттық болмыстарын бүгінгі күнге ғылыми түрде жеткізген дұрыс. Сол кезде діни ұғымдарды жаңа ғылыми-педагогикалық көзқараспен, түсіндіру біздің жастарымыздың санасын оятатыны ақиқат. Дамыған жеке тұлғаны қалыптастыру үшін, оның рухани тірегін нығайту маңызды. Мұхаммед (с.а.у.) пайғамбар алып келген Ислам діні – халқымыздың рухани тірегі. Рухани тірегі мықты адамның да, халықтың да болашағы жарқын болады.

Бұл мақалада ұлы ұстаз Мұхаммед (с.а.у.) пайғамбардың тағылымы да, қазақ халқының дәстүрлі ислам дінінің негізгі мақсаты да «Кемел адам»ды, яғни саналы білімді адал, мейірімді, қайырымды адамды қалыптастыруға негізделгендігіне салыстыру, аналитикалық талдау жасалды. Сондай-ақ, заманымыздың жастарға заманауи білім беру және тәрбие беру бағыты да осы негізде қарастырылады. Бірақта көбінесе материалистік-атеистік көзқараспен түсіндіріледі. Ал салауатты, саналы, білімді, адамгершілікті, қайратты жастарды тәрбиелеу үшін идеалистік-діни рухани көзқараспен де түсіндіру керек. Екеуі бірін-бірі толықтырып тұрады, екіншіден жастардың ойлау өрісін жетілдіріп, дұрыс шешімді өздері таңдауына

көмек береді. Сондықтан да жастармен әрдайым байланыста болатын педагог, психолог, дінтанушы және т.б. ғылым мамандары дәстүрлі ислам діні құндылықтарына ғылыми зерттеу жұмыстарын жүргізіп, өз салаларында дұрыс пайдаланса, жастарға тереңнен рухани білім берсе, олардың рухани білімді, қуатты, қайратты ұрпақ болып өзін және жаратушысын тануда, өмірден өз орнын табуда адаспай тура жолын тауып кетуіне көмек болар еді. Өйткені жастар арасында заманауи білімі өте мықты, бірақ дінді ескінің қалдығы, Құранды ескі – жалған кітап деп, ал Мұхаммед (с.а.у.) пайғамбарды жалғаншы деп ойлайтын жастарымыз да кездеседі. Ондай жастардың рухани білімі таяз болғандықтан, көп жаман әдеттерге үйір болып, әртүрлі пайдасыз секталарға кіріп зиянға ұшырап та жүргендері бар. Сондықтан да сіз бен біз, барлық ғалымдар, педагог, психолог, дінтану және т. б. ғылым иелері ислам діні туралы тереңнен білімді болып, оны жастарымызға өз салаларымен байланыстырып, тура бағыт беріп отырса, олардың өмір соқпақтарын дұрыс қабылдап, тура жол тауып кетуіне себепкер болар едік. Ол үшін де діни-рухани сауатты болу керек. Атеистік бағытта жазылған бағдарламаларға, оқулықтарға өзгерістер мен қосымшалар енгізу керек. Пайғамбарды (с.а.у.) жалғаншы, Құранды ескі кітап, ислам дінін артқа тартушы және т.б. түсініктерді оқулықтардан алып тастап, дұрыс ғылыми түсініктемелер беру керек. Сондықтан исламдық дүниетанымға, пайғамбар (с.а.у.) іліміне, тағылымына кешенді түрде педагогикалық ғылыми-зерттеу жұмыстарын жүргізіп, ұлы ұстаздың қасиеттерін бағдарламалар мен оқулықтарға енгізсек, білім мен тәрбие саласында біраз алға ілгерілеушілік болар еді.

Он төрт ғасыр бұрын айтылған Құран Кәрім сөздерінің түп нұсқасы біздің заманымызға дейін өзгеріссіз сақталған. Болашаққа да түп нұсқасымен жететіні ақиқат. Өйткені Құран ақиқый Илаһи кітап, адамзаттың игілігіне, береке-бірлігіне, ден саулығы мықты, білімді, мейірімді, қайырымды болуына, тура жолда болып, өсіп-өркендеуіне арналған нұсқаулық. Құран өзінің үздіксіз мұғжизалық табиғатымен, өз ішіне көптеген ғылымдарды – педагогика, психология, дінтану, философия, физика, астрономия, медицина және т. б. салаларды ендіргені, оның Алла Тағаланың уахиы, сөзі- кәләмі, ілімі, білімі, ғылымы екендігінің дәлелі. Ислам – білімге, ілімге, ғылымға, жақсы ахлаққа жетелейтін дін. Оның жетекшісі де, ұстазы да – Мұхаммед (с.а.у.) пайғамбар.

Сүннет сөзі тілдік мағынада жол, ұстаным мағыналарында қолданылса, шарифатта Алла елшісінің (с.а.у.) сөзі мен іс-әрекетін білдіреді. Сондай-ақ сахабалардың өз еріктерімен жасаған қайсыбір ісін пайғамбар (с.а.у.) көріп, оның орындалуына тыйым салмаған болса, яғни мақұлдаса, ол да сүннет болып табылады. Хадис сөзі тілдік тұрғыда сөз, жаңа мағыналарында келсе, шарифатта сүннет сөзінің баламасы ретінде қолданылады.

Хадис – ислам дінінің Құран Кәрімнен кейінгі екінші орындағы басты қайнар көзі. Алла Тағала «Расында сендер үшін Алланы да, ақырет күнін де үміт еткендер және Алланы көп еске алған кісілер үшін, Алланың елшісінде көркем өнегелер бар» аятымен Өз елшісінің сөздері мен іс амалдарын (хадистер мен сүннеттер), өмір жолын бүкіл мұсылмандарға үлгі-өнеге етіп берді. Бұл адамдарға пайғамбарымыздан (с.а.у.) үлгі алуға шақырған Алла Тағаланың тікелей бұйрығы. Сол секілді Құран Кәрімнен Алла елшісіне бойсұнуға шақырған бірқатар аяттарды оқуға болады (Құрманбаев, 2010: 9).

«1. Оқы! Жаратқан Раббыңның атымен (оқы)! 2. Ол адамды (жатырға жабысатын) жабысқақ жасушадан жаратты. 3. Оқы! Сенің Раббың – асқан жомарт! 4. (Ол – адам баласына) қаламмен жазуды үйретті. 5. Адам баласына білмегенін үйретті» (Әкімханов А.Б., Анарбаев Н.С., 2019 б:598). Демек ислам шарифатында сауатсыздыққа жол жоқ, надандыққа орын жоқ. Ислам дінінде адамзат баласына қоятын ең басты талап – білім алу, оқу және іздену. Ислам діні білім алуға және сол алған білімді басқаларға да үйретуге шақыратын дін.

Исламдық дүние танымға, Пайғамбар (с.а.у.) тағылымына жаңаша ғылыми көзқарастарды қалыптастыратын уақыт келді. Білім алу – әрбір мұсылманға (еркек болсын, әйел болсын, мұсылман болған әрбір жанға) парыз екендігі хадисте айтылады (Шейх А.Ә. Ғұдда, 2018а: 14). Білім алып, сауатты болу – ислам дінінің ең басты талабы. Құранда білім жайлы алты жүзден астам аят түсірген. Ең алғашқы түскен аяттың өзі «оқы» деп басталған. Осы Алланың сәлемін орындау үшін алғашқы мұсылмандар жазу-сызуды үйренген, хат танитын болған, Құранды оқып-жазып үйренген. Кезінде Ислам ғалымдары дін мен дүние істерін ұштастырып, білімнің алуан түрлі салаларын меңгерді, адамзат тарихы мен мәдениетін сабақтастыра отырып, әлемде жаңа мәдениеттің озық үлгісін қалыптастырды. Сол үшін мұсылмандар орта ғасырда даму тұрғысынан алда болды.

Аббасидтер дәуірінде ғылым мен мәдениеттің «алтын ғасыры» орнады. Оқу-ағарту мекемелері құрылып, мешіттер тәрбие беру мақсатында жұмыс істеді. Аббасидтер дәуірінде Ислам ғылымы белгілі бір жүйеге келтіріліп, бір-біріне тәуелсіз ғылым салаларына бөлінді. Бұл ғылымдарды түсіндіру және салаларға бөлу жұмыстары осы кезеңде жалғасын тапты. Өте құнды шығармалар жарық көрді. Құран мен хадиске байланысты түсіндірме сөздіктер жазылып шығарылды. Құран Кәрімнің жүйелі бір тәртіппен аударылуы мен оқылуына, қырағат ғылымына байланысты ғылыми жұмыстар да, фикһ ғылымы да осы дәуірде дамыды (Хизметли С., 2015: 162-169).

Бірақ өкінішке орай кейін дүниауи ғылымға мән бермегендіктен артта қалып қойды. Сондықтан қазіргі кезде дамыған технологияларды меңгеру, физика, астрономия, химия, медицина, биология және т.б. адамзат пайдасына қажетті барлық салаларды толық игеру үшін зайырлы білім (парыз кифая) алу керек. Себебі тәжірибе көрсеткендей әрбір саланың өз маманы болмаса қоғамның дамуы мен тіршілік етуіне кері әсерін тигізеді. Әркім өз отбасын, бала-шағасын материалдық қажеттіліктермен қамтамасыз етуі шарт, ол үшін кәсіби білім алу баршаға парыз. Өйткені: Әнас ибн Мәликтен жеткен хабарда Пайғамбарымыз (с.а.у.) былай деген: «Сендердің жақсыларың дүниесін ақыретке, ақыретін дүниеге тастап қойғандарың емес, бәлкім екі дүниенің арбасын бірдей ұстағандарың. Шын мәнінде, дүние ақыретке жетелейді» – деген.

Дін және дүниелік білімді Алла ризалығы үшін үйреніп, өз білімі арқылы игі, сауапты істер атқаруға ұмтылғандар адамзатқа тек пайда әкелетіні белгілі. Ислам діні білімділерге үлкен жауапкершілік артқан. Олар айналасындағы адамдарды білім нәрімен сусындатуы тиіс. Егер басқалар ол адамның біліміне мұқтаж болып жатса, ғалым, ұстаз өз білгенін жасырып қалмауы керек.

Ғылым – мұсылман әлемінде ерекше құрметке ие құндылық. Біздің ғасырымызда ғылымның дамуы мен әлемнің де, діннің де көптеген құпиясы ашылып жатыр. Ескінің сарқыншағы деп келген дінде, Құранда – адамның рухани азығы бар екені дәлелденді. Дін Аллаға құлшылық етумен ғана шектелмейтіні түсінікті болды. Ғылыми техникалық прогрестің дамуымен Құранда көптеген ғылым салаларының бары анықталды. Олай болса көзі ашық, көкірегі ояу ғалымдардың алдында қаралатын, ғылыми жұмыстарына арқау болатын, шешілетін мәселелер өте көп.

Тарихқа зер салсақ көптеген ұлы тұлғалар өткен, олардың көбісі бірнеше қасиетпен емес, бір қасиетімен ғана дараланған. Ал Пайғамбарымыз Мұхаммед (с.а.у.) болса, асыл қасиеттердің бәрін де бойына жинақтай білген және әрбір қасиетті ең биік шыңына жеткізе де, қолдана да білген теңдессіз жан, ұлы ұстаз. Ғалымға да, шәкіртке де тәлім-тәрбие беру ісі де, сөзі де ұстаздыққа сай тұлға. Өйткені Пайғамбардың (с.а.у.) бар ғұмыры, адам өмірінің діни әрі дүниелік тіршілігін жан-жақты қамтыған. Пайғамбардың (с.а.у.) жаратылысынан бойындағы бар қасиетімен бірге Алла Тағаланың Өзінің елшісі етіп даярлаған қасиетімен ұштасып, барлық адамзатқа дінді жеткізді. Бұл дін ақырзаманға дейінде жалғасатыны ақиқат.

Алла Тағала Мұхаммед пайғамбарды (с.а.у.) Өзінің діни мен соңғы да мәңгі шарифатын барша адамзатқа үйрету үшін «ұстаз» етіп жіберді. Бұл дүниеде Алла Тағаланың қасында исламнан қымбат дін жоқ. Алла Тағала бұл дінді жайып, оны үйрету үшін пайғамбарлар мен елшілердің ең абзалы Мұхаммедті (с.а.у.) таңдады. Адамдарға Құдайдың шарифатын жеткізу үшін Алла Тағаланың тарапынан таңдалған ұлы ұстаздың сыртқы келбеті мен ішкі жан дүниесі, амалы мен сөзі, бар ғұмыры ұстаздық өнегеге толы болды. Оның мұбарак та кемел тұлғасы – білім алушылар үшін тура жолға бастайтын қайталанбас үлгі еді.

«Тәрбиелік және мәңгілік мұра, адамзатқа нұрлы жол көрсетті. Өзгеше мәдениет орнатып, бүтін өмірін адамзатқа қызмет етуге арнады. Қайырымдылық пен ахлақ сабағын беріп, Шындыққа және тура жолға жеткізді. Адамзаттың ең ұлы жетекшісі болып, Әлемге игілік ретінде келді, мәңгілік өмірге жеткізетін жолды нұрландырды. Үлкендерді сыйлап, кішілерді аялауда, морал мен жақсы қасиеттерді тәлім етіп, бүтін жандыларға шапағатшы болуды үйретті. Ол кісінің көңілін ауыртпады, ешкімді қор, кем көрмеді» (Берки А.Х., Кескіоғлу О., 1997: 436).

Ақыл мен ізгілік, білім мен даналық, әдеп пен сыпайылық, жүріс-тұрыс, жақсы сөз, парасаттылық пен тазалық, ойлау қабілеті мен істі басқара білу сияқты жақсы қасиеттер – ұстаздың бойындағы ең маңызды сипаттар (Шейх А.Ә. Ғұдда, 2018б:176).

Әлемнің екінші ұстазы болған әл-Фараби: «Халық өткен өмір тарихын білмесе, өзінің өмір сүріп жатқан дәуірінің қадірін бағалай алмайды» – деген екен. Олай болса, тарихқа, мәдени мұраларға, рухани дәстүрлерге терең үңілсең, қоғамдағы қазіргі жағдайды соғұрлым жақсы

түсінетін, білетін боласың. Сондай қажеттіліктің бірі дәстүрлі дініміз Исламды және оның қайнар көзі болған Құран Кәрімді үйрену мен үйрету процесін ғылыми-педагогикалық тұрғыдан түсіндіру маңызды. Сондай-ақ, исламның екінші қайнар көзі болған – Хадис ілімін, Пайғамбар Мұхаммедтің (с.а.у.) өнегелі өмірі, тәлім беру тұлғасы, мұбарак даналыққа толы болмысы, теңдесі жоқ адамдық биік қасиеттері, тура жолға салатын тәрбиелік-тағылымдық бағыт беру жолы ерекше кең ауқымда атап көрсетілу керек. Өйткені ислам діні мен Құран Кәрімді жеткеруші және өзінің тектілігімен халық санасына сіндіре білген ұлы тұлға Мұхаммед (с.а.у.) пайғамбар еді.

Қорытынды

Мақала тақырыбындағы қозғалған мәселелердің теориялық негіздері дін философиясы тарихында, дінтану ғылымындағы мәселелерді шешуде пайдасы зор болмақ. Исламдық дүние танымға ғылыми- педагогикалық, психологиялық және дінтанулық, физикалық және т.б. ғылымдар тұрғысынан қарастыру жастардың ғылымға, рухани саналы қоғам мүшесі болуына, дінді догмалық құпия ілім деп түсінбеуіне, ғылымның барлық салаларына тереңнен үңілуіне мүмкіндік береді. Мақалада қарастырылған мәселелер өзекті екені ақиқат. Адамның дүние танымы көбінесе оның тікелей өмірлік тәжірибесіне және әлеуметтік ортасына негізделеді. Педагогика ғылымы жастар тәрбиесінің мазмұнына енетін ғылыми дүниетанымды қалыптастыру мәселесін шешеді. Сондықтан да, исламдық дүниетанымға ғылыми-педагогикалық түсініктемелер мен бағдарламалар, оқулықтар қажет. Ал педагог дінтанушы ғалымдар Пайғамбар Мұхаммед (с.а.у.) тағылымын, жастардың рухани білімін артуына, адамгершілік, әдептілік, мейірімділік, адалдық, қайырымдылық, сабырлылық қасиеттерінің қалыптасуына, мысал-үлгі етіп көрсетсе деген тілегім бар.

Ғылым адамды әртүрлі наным-сенімдер мен адасушылықтардан құтқарып, оның шынайы болмысты танып-білуіне жағдай жасайды. Ғылым мен техниканың дамуы адамзаттың сана сезімінің өзгеруіне, қоғамның алға жылжуына, ескінің қалдығы деп келген қасиетті дініміздің асыл мұраларын зерттеуімізге, үйренуімізге ақиқый адами құндылықтардың қазынасын ашуымызға мүмкіндікті де беріп жатыр.

Біздің заманымызда да, болашақта да заман талабына сай барлық ілім, білім, ғылымдарды

игерумен бірге, ұлтымыздың – халқымыздың рухани тірегі ислам дінінің – рухани көзі болған Құран Кәрімді және Хадис ілімін де жан-жақты білгеніміз дұрыс. Өйткені, ислам ескінің қалдығы емес, Құран тек аруаққа оқылатын кітап емес. Ислам – адам баласына жан, тән, рухынды таза, адал ұстап, әдепті, мейірімді, қайырымды, білімді болуға шақырады. Ал Құран – барлық замандарға қатысты ғылымдарды, ілім мен білімдерді қамтитын, адам баласының тура жолмен, дұрыс өмір сүруі үшін берілген нұсқаулық, жазба деп есептеймін. Сондықтан да, қазіргі заманға сай білімді игерумен бірге, ұлттық идеологияны қалыптастыратын, ұлттық тәрбиенің кәусар бұлағы бұл дәстүрлі дініміз – Ислам. Оның қайнар көзі болған қасиетті Құран Кәрімді және Хадис ілімін, мұсылмандардың ұстазы, адамзаттың соңғы Пайғамбары Мұхаммедтің (с.а.у.) ілімін, өнегелі өмірі мен тағылымын мектеп, орта және жоғары оқу орындарында дұрыс насихаттап, ең тиімді оқулықтарды жастарға ұсынуымыз керек. Ол үшін жоғары білімді мамандарымыз бен ғалымдарымыз да жеткілікті. Мемлекетіміз тарапынан жасалып жатырған қолдау мен қамқорлық та бар. Бізге тек жоғары сападағы ғылымға негізделген оқулықтар мен нақты бағдарламалар жетіспейді. Әсіресе мектептердегі дінтану және жаратылыстану оқулықтарындағы Жаратушы, Алла, Құдай, ислам діні, Мұхаммед (с.а.у.) пайғамбар жайлы жазылған тақырыптарды қайта қарап шығып, түзетулер енгізіп жазатын уақыт келді деп есептеймін. Сондай-ақ, қосымша факультатив және тәрбие сабақтарында дәстүрлі ислам діні жайлы, ұлы ұстаз Мұхаммед (с.а.у.) пайғамбардың ілімі, тағылымы туралы кең түрде педагогикалық тәрбиелік сабақтарын өтіп тұрса нұр үстіне нұр болар еді. Педагогика ғылымында баланы оқыту мен тәрбиелеудің мақсаты – жан-жақты дамыған жеке тұлғаны қалыптастыру болса, ислам дінінің мақсаты да, Пайғамбар Мұхаммед (с.а.у.) ілімі мен тағылымы да, «Кемел жеке тұлғаны» қалыптастыруға негізделген. ҚР Президенті Қ. Тоқаевтың 2 қыркүйек 2019 жылы жария еткен «Сындарлы қоғамдық диалог – Қазақстанның тұрақтылығы мен өркендеуінің негізі» атты жолдауында: Білім беру сапасын жақсартуға ерекше тоқталып өтті. Білім беруге бұрынғыдай мемлекеттің дамуындағы стратегиялық роль беріледі деді. Қазақстан Республикасы «Білім туралы» Заңының 8-бабында «Білім беру жүйесінің басты міндеттерінің бірі – оқытудың жаңа технологияларын енгізу, білім беруді ақпараттандыру, халықаралық ғаламдық

коммуникациялық желілерге шығу» деп атап көрсеткен. Ал, олай болса, заман ағымындағы білікті жоғарғы мамандарды даярлау үшін де, олардың рухани білімін арттыру керек. Өйткені рухани білімді, қуатты маман ғана, өмірдің барлық соқпақтарынан сүрінбей, жаман әдеттерге берілмей, сабырлы болып өте алады. Рухани білімнің, күш-қуаттың негізі дінімізде, қасиетті Құран Кәрімде, Мұхаммед (с.а.у.) пайғамбардың ілімі мен тағылымында жатыр. Сондықтан да, исламдық дүниетанымға, Пайғамбар Мұхаммед

(с.а.у.) іліміне, ғылыми-педагогикалық тұрғыдан түсініктеме, бағдарлама жасап, дінтану және жаратылыстану, гуманитарлық оқулықтарына өзгерістер мен қосымшалар енгізсек, жастардың дәстүрлі дінімізді дұрыс түсінуіне жол ашып, кемелденген білікті тұлғаның қалыптасуына үлес қосқан болар едік. Бұл өз кезегінде еліміздің рухани қуатты, әлеуметтік деңгейі жоғары, материалдық-экономикалық жақтан бай, саясаты тұрақты мемлекет болып сақталып қалуына және одан әрі дамуына қосқан үлесіміз болмақ!

Әдебиеттер

- Али Химмет Берки. Осман Кескиоглу. «Соңғы пайғамбар хәзірет Мұхаммедтің өмірбаяны. – Анкара: Дін істері басқармасы кітаптары. 1997. – 446 б.
- Ахмет Иылдырым. Хадис тарихы. – Анкара: Баспа № 36, 2016. – 210 б.
- Ахмет Иылдырым. Хадис әдістемесі. – Анкара: Баспа № 37, 2016. – 182 б.
- Аль-Бухари М. Свод хадисов имама аль Бухари. Мухтасар полный вариант / Пер. с араб. В.А. Нирша. – М.: Умма изд., 2003. 7275 хадис.
- Әкімханов А.Б., Анарбаев Н.С. Құран Кәрім қазақша түсіндірмелі аударма. – Алматы: ЖШС РПБК «Дәуір», 2019. – 624б. 9-тәубе сүресі, 128-аят, 207-бет; 96-ғалақ сүресі, 1-5 аяттар. – 598 б.
- Ғылым тарихы мен философиясы: оқулық. – Алматы: Раритет баспасы, 2008. – 362 б.
- Құрманбаев Қ. Хадис ілімі. – Алматы: Нұр Мұбарак баспасы, 2010. – 299 б.
- Махат А. Әл-Фихр. – Алматы: ЖШС “Кардинал”, 2002. – 213 б.
- Әділбаева Ш. Хадис – ғұрпымыз, сүннет – салтымыз. – Алматы: Ислам мәдениет мен білімді қолдау қоры баспасы, 2011. – 279 б.
- Шейх Абдулфаттах Әбу Ғұдда. Қазақстан Мұсылмандары Діни Басқармасы. Тәлімгер Пайғамбар Тағылымы. – Алматы: “Үммет” қоғамдық қоры, 2018. – 178 б.
- Шығыс философиясы: оқу құралы. – Алматы: “Жазушы” баспасы, 2009. – 479 б.
- Хизметли С. Дінтану. – Алматы: ТОО “Полиграфия-сервис и К” баспасы, 2010. – 152 б.
- Хизметли С. Орта ғасырлар тарихы және өркениеті. – Алматы: ЖК “Сағатдинова” баспасы, 2015. – 335 б.

References

- Akhmet Yildirim. Hadith History. – Ankara: Publishing house № 36. 2016. – 210 p.
- Akhmet Yildirim. Hadith Method. – Ankara: Publishing house № 37. 2016. – 182 p.
- Akimkhanov A. B. Anarbaev N.C. Quran. – Almaty: Explanatory translation of the Holy Quran into Kazakh. LLP RPBK Daur. 2019.624p. 9-sure,128-ayat, page 207; 96-sure, 1-5 ayat. – 598 p.
- Al-Bukhari M. Summary of hadiths of Imam al- Bukhari, In short, the full version. Per. with Arabic. B.A. Nirsha. – Moskow:Ummah ed. 2003. 7275 hadith.
- Ali Hemmet. Oman Kesikoglu. The Last Prophet is a biography of Muhammad. – Ankara: Books of the Department of Religios Affairs. 1997. – 446 p.
- Eastern philosophy: Textbook. – Almaty:Writers Publishing House. 2009. – 479 p.
- History and philosophy of science: Textbook. – Almaty: Ratity Publishing House. 2008. – 362 p.
- Kurmanbayev K. Hadith doctrine. – Almaty: Published by Nur Mubarak. 2010. 299 p. – 9 p.
- Makhat A. Al- Fiqh. – Almaty.LLP Cardinal Publishing House. 2002. – 213 p.
- Sabri Hizmetli. History and medieval civilization. – Almaty:TH Sagutdinov Publishing House. 2015. – 355 p.
- Sabri Hizmetli. Religious studies. – Almaty: TOO. Poligraphy-servise and K. Publishing House. 2010. – 152 p.
- Adilbaeva Sh. Our Hadith, Sunne Rite Islamic. – Ankara:Culture and Education Support Fund Publishing House. 2011. – 279 p.
- Sheikh Abdulfatah Abu Jude. Spiritual Administration of Muslims of Kazakhstan The Prophet,s Teaching. Almaty:Ummet public Founndation. 2018. – 178 p.